

تأثیر رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها و رقابت در بازار بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

سجاد بحری^{۱*}

میترا پورمحمدیان^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۳/۰۴

چکیده

هدف این پژوهش؛ بررسی تأثیر رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها و رقابت در بازار بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. برای دستیابی به این هدف، در محاسبه رقابت در بازار از شاخص هرfindal-هیرشمن استفاده گردید. نمونه‌ی آماری شامل ۱۵ بانک (۱۳۵ سال-بانک) پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. آزمون فرضیات با استفاده از رگرسیون خطی و با نرم‌افزار ایویوز اجرا گردید. نتایج پژوهش نشان داد که ریسک‌پذیری بانک‌ها بر ثبات بانک‌ها تأثیر معناداری ندارد ولی رقابت در بازار بر ثبات بانک‌ها تأثیر مستقیم و معناداری دارد.

واژگان کلیدی

ریسک‌پذیری بانک، رقابت بازار، ثبات بانک

۱. دکتری تخصصی مهندسی مالی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران.
۲. کارشناس ارشد مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

در امور مالی مدرن، بانک‌ها نقش بسزایی را در واسطه‌گری دارند و نه تنها بستری برای کنترل پول هستند بلکه بستری در بازسازی اقتصاد می‌باشند. بانک‌ها نقش زیادی در اثر متقابل سیستم مالی با نظام اقتصادی دارند و باید ساختار سالمی را برای فعالیت مهیا نموده و محیطی شفاف داشته باشند. طی دهه‌های اخیر، در سراسر دنیا تغییرات زیادی معطوف فعالیت‌های بانکی شده است، ولی همچنان نظام بانکی جزء اصلی‌ترین فعالیت‌های اقتصادی در تمامی کشورها است و نقش مهمی در انتقال منابع از پس‌اندازکنندگان به واحدهای سرمایه‌گذاری ایفا می‌نمایند. در یک دهه اخیر چالش‌های فرا روی نظام بانکی کشور به همراه افزایش مطالبات معوق و کمبود نقدینگی در حال تبدیل شدن به یک چالش ملی است. به طور مشخص در سال‌های اخیر شبکه بانکی کشور از یک سو با افزایش سپرده فرار و بدهی کوتاه مدت روبه‌رو و از سوی دیگر با افزایش دارایی‌های درآمدزا مواجه شده است. این در حالی است که بانک‌ها دارایی‌های نقد شونده کافی برای پاسخگویی به برداشت آنها را ندارد. به بیان دیگر شبکه بانکی کشور دارای تعهدات کوتاه مدتی است که به دارایی‌های بلندمدت اختصاص یافته و در نتیجه به دلیل عدم تطابق سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها ممکن است در دوره‌های آتی با افزایش ریسک نقدینگی مواجه شود. علاوه بر آن در سال‌های اخیر به واسطه چالش‌های اشاره شده به دنبال هر سرمایه‌گذاری و اعطای وام مواجهه بانک‌ها و مؤسسات مالی با ریسک‌های اعتباری ناشی از عدم بازپرداخت وام‌ها یا سپرده‌ها به شدت افزایش یافته است (رادفر و همکاران، ۱۳۹۷).

ثبات بانک‌ها مستلزم مکانیزم واسطه‌گری مالی است که به آرامی کار می‌کند و باعث ایجاد اعتماد در بین مشتریان می‌شود. بانک‌های باثبات رشد اقتصادی را تسریع می‌کنند و تبادل ارزش را به آرامی تسهیل می‌کنند (واهنیا و اوندیبا، ۲۰۲۳). شواهد تجربی در مورد رابطه میان رقابت و ثبات بانکی، قطعی نیستند. به لحاظ تجربی دو دیدگاه متضاد در مورد چگونگی تاثیرگذاری رقابت بر ثبات بانک وجود دارد: فرضیه‌های رقابت-شکندگی و رقابت-ثبات. یک رشته از ادبیات تجربی، فرضیه رقابت-شکندگی را برای کشورهای خاص تأیید می‌کند: زیمبابوه (آبل^۲ و همکاران، ۲۰۱۸) و چین (تان^۳ و همکاران، ۲۰۱۷)، و همچنین شواهد میان کشوری در تأیید این فرضیه برای کشورهای آسیای شرقی (فان^۴ و همکاران، ۲۰۱۹) و کشورهای اروپایی (بحری و حمزه^۵، ۲۰۲۰) وجود دارد. کبیر و واشنگتن^۶ (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای شامل ۱۶ کشور در حال توسعه دریافتند که تاثیر رقابت - شکندگی برای بانک‌های معمولی در مقایسه با بانک‌های اسلامی بیشتر است. مطالعات نشان داده‌اند که افزایش رقابت میان بانک‌ها، به دلیل افزایش تمایل به ریسک‌پذیری فوق العاده و کاهش سرمایه حائل^۷، منتهی به بی‌ثباتی می‌شود (واهنیا و اوندیبا، ۲۰۲۳). دومین رشته از ادبیات، فرضیه رقابت-ثبات را تأیید می‌کند. شواهد میان کشوری در تأیید این فرضیه برای کشورهای در حال توسعه (آمیدو و ولف^۸، ۲۰۱۳)، آفریقای جنوبی (آکانده و کوندا^۹، ۲۰۱۷) و آسیای شرقی (بک^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۴) وجود دارد. آمیدو و ولف

¹ Wahinya & Ondiba

² Abel

³ Tan

⁴ Phan

⁵ Bahri & Hamza

⁶ Kabir & Worthington

⁷ Capital Buffer

⁸ Amidu & Wolfe

⁹ Akande & Kwenda

¹⁰ Beck

(۲۰۱۳) دریافتند که رقابت با ایجاد انگیزه تنوع بخشی در بانک‌ها به منظور حفظ سود، به ثبات بالاتر می‌انجامد. از سوی دیگر بک و همکاران (۲۰۱۴) دریافتند که رقابت در میان بانک‌های تجاری دارای ساز و کارهای نظارتی کافی، مزایایی برای رفاه اجتماعی در بر دارد. سومین رشته از ادبیات هر دو دیدگاه رقابت-شکندگی و رقابت-ثبات را تأیید یا نفی می‌کنند. شواهد تجربی در تأیید هر دو فرضیه برای بازار بانکداری کشورهای شورای همکاری خلیج فارس (سیف الیوسفی^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۰) و بانک‌ها در آفریقای جنوبی (دوم فور^{۱۲}، ۲۰۱۷) وجود دارند. در ادبیات تجربی هیچ گونه اجماع نظر روشنی در این باره وجود ندارد که آیا رقابت، تقویت کننده ثبات است یا شکندگی و این امر نیاز به انجام مطالعه‌ی بیشتر دارد (واهنینیا و اوندیبا، ۲۰۲۳).

ادبیات بانکداری، رفتار ریسک‌پذیری را با پویایی‌های متفاوتی پیوند زده است. بحری و حمزه (۲۰۲۰) رابطه مثبتی را میان قدرت بازار و ریسک‌پذیری یافتند. پرا و آجوارد^{۱۳} (۲۰۱۸) تأیید کردند که ریسک‌پذیری فوق العاده بانک‌ها، بحران مالی جهانی ۲۰۰۸/۲۰۰۹ را تشدید نمود. با توجه به اهمیت ارتباط بین ریسک‌پذیری، رقابت‌پذیری و ثبات بانک‌ها، و به دلیل اینکه کمتر به این موضوع پرداخته شده است و نتایج نیز یکسان نیستند، لذا در این پژوهش تأثیر رقابت در بازار و ریسک‌پذیری بانک‌ها بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار می‌گیرد و این خلا را پر می‌کند.

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

۲-۱. مبانی نظری

• ثبات بانک

یکی از نقش‌های مهم و پررنگ بانک‌های مرکزی تضمین ثبات در نظام مالی است. در دهه‌های اخیر، به ثبات مالی به عنوان یکی از اهداف سیستم اقتصادی، بیش از پیش در سیاست‌گذاری‌ها توجه شده است. از مهمترین اقدامات صورت گرفته در این زمینه می‌توان به کمیته‌های راهبری، اعمال محدودیت قانونی عملکردی برای بانک‌ها، فشار برای بهبود در نسبت‌های مالی و رعایت استانداردهای جهانی و ... اشاره کرد. بانک‌های مرکزی و مؤسسات مالی بسیاری، از جمله صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و بانک تسویه بین‌الملل، گزارش‌های فراوانی را در زمینه ثبات مالی منتشر کردند و بخش بزرگی از فعالیت‌های تحقیقاتی خود را به مطالعه در این زمینه اختصاص دادند. با توجه به پررنگ‌تر شدن مباحث ثبات و پایداری مالی خصوصاً بعد از بحران‌های مالی اخیر تعریف واحدی برای آن وجود ندارد. در یک تعریف ساده، ثبات مالی به شرایطی اطلاق می‌شود که سیستم با شرایط بحرانی مواجه نشده باشد. ثبات مالی بر عملکرد مؤسسات مالی و بانک‌ها تأثیر مثبتی دارد و کارایی فعالیت‌های آنها را ارتقاء می‌دهد (گودرزی فراهانی و همکاران، ۱۴۰۱).

• نظریه‌های مرتبط با ثبات بانکی

نظریه‌ی رقابت-شکندگی: بر اساس این نظریه، که نظریه‌ی تمرکز-ثبات نیز نامیده می‌شود، نظام‌های بانکی متمرکز از ثبات بیشتر برخوردارند. ارزش مجوز مهمترین دلیلی است که جهت اثبات نظریه اشاره شده بیان شده است که ارتباط میان ساختار بازار و ریسک‌پذیر شدید بانک‌ها را تحلیل می‌کند. ارزش مجوز به معنای توانایی بانک جهت استمرار فعالیت خود در آینده است؛ که به صورت بخشی از قیمت سهام بانک منعکس می‌شود. به عبارت دیگر، ارزش مجوز

¹¹ Saif-Alyousfi

¹² Dwumfour

¹³ Perera & Ajward

نشان دهنده قدرت بازار بانک است. پیروان این نظریه استدلال می‌کنند که افزایش رقابت به کاهش ارزش مجوز بانک منجر می‌شود و در نتیجه احتمال ورشکستگی را افزایش می‌دهد. بانک‌ها جهت افزایش ارزش مجوز خود در رقابت با بانک‌ها دیگر به اقدامات پرخطر متوسل می‌شوند که در نهایت به رویارویی آنها با بحران مالی می‌انجامد (کبیر و واشنگتن^{۱۴}، ۲۰۱۷).

نظریه‌ی رقابت-ثبات: برخلاف نظریه رقابت-شکندگی، که نظام‌های بانکی متمرکزتر را باثبات‌تر می‌داند، بر اساس نظریه رقابت-ثبات یا تمرکز-شکندگی، ساختار بانکی متمرکزتر سبب شکندگی بیشتر بانک‌ها می‌شود. دلایل مختلفی جهت اثبات این نظریه، که از عمر آن زمان بسیار نگذشته، مطرح شده است. یکی از دلایل پیروان نظریه اشاره شده آن است که نظام بانکی متمرکز قدرت بازار بانک را افزایش می‌دهد و برای بانک این امکان را فراهم می‌کند که میزان بهره وام‌های اعطایی خود به وام‌گیرندگان را افزایش دهد. نرخ بهره بالاتر خطر عدم پرداخت وام از سوی وام‌گیرندگان را افزایش می‌دهد. زیرا بازپرداخت وام‌ها با بهره بالا برای وام‌گیرندگان دشوار است و آنها را به سمت پروژه‌های با خطر بالا سوق می‌دهد که موجب بروز مخاطرات رفتاری می‌شود و احتمال عدم بازپرداخت وام را افزایش می‌دهد. در نتیجه حجم وام‌های وصول نشدنی بیشتر می‌شود و ریسک بانکی افزایش می‌یابد. این شرایط بستر تضعیف ثبات نظام بانکی را فراهم می‌کند (کبیر و واشنگتن، ۲۰۱۷).

• رقابت در بازار

رقابت را می‌توان، توان بازار برای شرکت تعریف نمود. منظور از رقابتی بودن بازار، این است که بانک‌ها رقابت تنگاتنگی در ارائه خدمات با یکدیگر دارند ولی خدمات آنها برتری و تمایز زیادی با هم ندارد، چون در غیر این صورت، بازار به بازار انحصاری کامل یا انحصاری چند جانبه تبدیل خواهد شد. در اقتصاد ملل؛ آدم اسمیت^{۱۵} عنوان کرده است که رقابت در بازار ناشی از ترکیب شاخص‌های برتر برای تخصیص دادن منابع و اثر کنترلی بر ایجاد منافع بیشتر و عدم ناکارآمدی مدیریت است. به نظر اقتصاددانان بزرگ دنیا، رقابت در بازار محصول می‌تواند منجر به بالا رفتن کارایی تولید و پایین آمدن رکود مدیریتی شود (آلیموف^{۱۶}، ۲۰۱۱).

آمیدو و ولف (۲۰۱۳) شش دلیل برای اینکه رقابت در بانکداری حیاتی است را خلاصه می‌کنند: اول، برای باز بودن دسترسی به خدمات مالی. دوم، برای عملکرد مناسب بخش سوم، برای ثبات و کاهش ریسک؛ چهارم، برای کارایی در واسطه‌گری مالی، پنجم، بهبود انتقال سیاست پولی و رشد کلی اقتصادی. رقابت بر رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها تأثیر می‌گذارد، انگیزه دنبال کردن سیاست‌های پرریسک‌تر، پذیرش ریسک‌های اعتباری بیشتر و کاهش سرمایه بافر برای بازیابی سطوح سود (واهنیا و اوندیبا، ۲۰۲۳).

یکی از شاخص‌های مهم و کاربردی برای اندازه‌گیری رقابت در بازار، شاخص هرفیندال-هیرشمن است و شاخص مزبور اطلاعات بانک‌ها را در صنعت مورد بررسی قرار می‌دهد و در بازه‌ی عددی صفر و یک متغیر است. اگر تعداد بانک‌ها دارای سهم‌های مساوی از بازار باشند این شاخص به صفر نزدیک می‌شود و اگر بازار در انحصار کامل باشد مقدار شاخص یک است. همچنین شاخص فوق رقابت ضعیف‌تر را بیشتر از رقابت قوی‌تر بازگو می‌کند (جعفری و پاک‌مرام، ۱۳۹۶).

¹⁴ Kabir & Worthington

¹⁵ Adam Smith

¹⁶ Alimov

• ریسک‌پذیری بانک

فرهنگ و بستر^{۱۷} (۱۹۸۱)، ریسک را در معرض خطر قرار گرفتن تعریف کرده است. فرهنگ لغات سرمایه‌گذاری^{۱۸} (۱۹۸۸) نیز ریسک را زیان بالقوه‌ی سرمایه‌گذاری که قابل محاسبه است می‌داند. ریسک در صنعت بانکداری به دو دسته اصلی تقسیم می‌گردد: (۱) ریسک‌های مالی و (۲) ریسک‌های غیرمالی. ریسک مالی از احتمال زیان در بازارهای مالی به سبب تغییر عوامل مالی ایجاد می‌شود و شامل ریسک بازار، ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی می‌باشد. ریسک غیرمالی ناشی از تغییرات بازار بوده و شامل ریسک عملیاتی و ریسک مقررات و قانون است (خدایی و له زاقرد و قلمی باویل علیایی، ۱۳۹۲). در زیر به تشریح هر یک از ریسک‌های مالی و غیرمالی پرداخته می‌شود:

(۱) ریسک بازار

این خطر عبارتست از عدم تطابق سررسید بدهیها و دارائیهای بانک و چنانچه هزینه منابع مورد استفاده بانک نوسان شدیدی داشته باشد ولی بهره وامهای پرداختی بانک از ثبات بیشتری برخوردار باشد مخاطرات ناشی از نرخ بهره را در پی خواهد داشت. کم و بیش این مورد همیشه اتفاق می‌افتد. نرخهای وام در اقتصادهای آزاد بعد از نرخهای سپرده و بازار پول تغییر میکند لذا عملاً بانک‌ها در زمان کاهش نرخهای بهره سودآورتر شده و در مواقع افزایش نرخهای بهره سودشان کمتر می‌گردد به طور خلاصه ریسک بازار "تغییرات نرخ بهره، تغییرات نرخ ارز، تغییرات قیمت سهام و کالا و همبستگی بین آنها، تاثیر تغییرات در نرخ بهره بر روی ابزار سرمایه‌گذاری شده شامل اوراق قرضه دولتی و شرکتها، ابزار مشتقه، اوراق پشتوانه رهنی" می‌باشد (خدایی و له زاقرد و قلمی باویل علیایی، ۱۳۹۲).

(۲) ریسک نقدینگی

مطابق با کمیته بازل، نقدینگی عبارت است از توانایی بانک در تأمین منابع در راستای افزایش سرمایه و پاسخ به تعهدات، بدون ضرر. در حالت کلی ریسک نقدینگی که به صورت ریسک جریان وجوه نامیده می‌شود، به عدم توانایی در پرداخت تعهدات برمی‌گردد. بانک‌ها باید به طور مستمر ریسک‌های نقدینگی را ارزیابی نموده و مدیریت کنند تا اطمینان حاصل کنند که در زمان مورد نیاز، منابع لازم را برای پرداخت تعهدات به سپرده‌گذاران و درخواست‌کنندگان تسهیلات، دارند. احتمال عدم توانایی بانک‌ها برای اعطای تسهیلات و یا پرداخت به موقع دیون (سپرده‌ها) را ریسک نقدینگی می‌نامند (خلیلی عراقی و همکاران، ۱۳۹۸). هنگامی که نقدینگی کل بانک محدود می‌شود، سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان با تعهدات وام استفاده نشده، وجوه خود را از بانک‌ها برداشت می‌کنند تا نیازهای نقدینگی و تأمین مالی خود را برآورده کنند. علاوه بر این، همانطور که ادبیات مدیریت بانکی نشان می‌دهد، اگر سلامت صنعت بانکداری سپرده‌گذاران نگران کننده باشد، سپرده‌گذاران در شرایط خاصی از بانک‌ها خارج می‌شوند. در مواجهه با چنین فشارهای برداشت، بانک‌هایی که ریسک نقدینگی بیشتری را متقبل می‌شوند باید تعدیل‌های پرهزینه‌تری را در دارایی‌ها و بدهی‌های خود انجام دهند تا آسیب‌های احتمالی ناشی از شوک‌های نقدینگی را کاهش دهند (چن و همکاران، ۲۰۲۱).

¹⁷ Webster's New Collegiate Dictionary

¹⁸ Hildreth

۳) ریسک عملیاتی

احتمال ایجاد مشکل در عملیات و فعالیت بانک (مانند ایجاد نقص در سیستم های کامپیوتری، سوء استفاده و تقلب در اسناد بانکی، سرقت و اختلاس، اختلال در تسویه حساب، خطاهای عمدی و غیر عمدی انسانی را ریسک عملیاتی می نامند. به عبارتی دیگر این ریسک ناشی از عدم کفایت یا ناکارآمدی فرآیندهای داخلی، افراد و سیستم ها یا حوادث خارجی تعریف می شود (خدایی و له زاقرد و قلمی باویل علیایی، ۱۳۹۲).

۴) ریسک اعتباری

ریسک اعتباری معمولاً در اثر اعطای وام ایجاد می گردد، اما در یک محیط از بحران مالی جهانی و رکود اقتصادی، بانک ها به طور فزاینده در معرض ریسک اعتباری از سایر ابزارهای مالی دیگر مانند معاملات بین بانکی، معاملات ارز خارجی، معاوضه، اوراق قرضه و سهام قرار دارند (گاوالاس و سایلوپولوس^{۱۹}، ۲۰۱۴).

حالت های مختلف ریسک اعتباری عبارتند از: (۱) احتمال کاهش توان بازپرداخت اصل و فرع توسط مشتری. (۲) احتمال عدم بازپرداخت اصل و فرع توسط مشتری. بنابراین، مؤسسات مالی که تعهدات بلندمدت تری را نگهداری می کنند، مانند بانک ها و مؤسسات بیمه عمر، بیشتر در معرض این ریسک قرار می گیرند. انواع ریسک اعتباری عبارتند از: (۱) ریسک اعتباری خاص، شامل احتمال عدم ایفای تعهد در نتیجه شرایط خاص متعهد به بانک. (۲) ریسک اعتباری سیستماتیک، شامل عدم ایفای تعهد در نتیجه شرایط اقتصادی مانند رکود و بحران اقتصادی (محقق نیا و همکاران، ۱۳۹۸).

۵) ریسک قوانین و مقررات

این ریسک ناشی از آن است که با تغییر قوانین و مقررات جریان های نقدی، ورودی یا خروجی بانک دچار ریسک و عدم اطمینان می شوند. در طبق بندی های جدید ریسک عملیاتی زیر گروه ریسک های مالی هم در نظر گرفته می شود (خدایی و له زاقرد و قلمی باویل علیایی، ۱۳۹۲).

۲-۲. پیشینه پژوهش

واهینیا و اوندیبا^{۲۰} (۲۰۲۳) به پژوهشی تحت عنوان «رقابت، رفتار ریسک پذیر و ثبات بانک های تجاری: شواهدی از کنیا» پرداختند و دریافته اند که رقابت، ثبات بانک ها را تقویت می کند، در حالیکه رفتار ریسک پذیری بانک ها با قدرت رابطه معکوس دارد. الارده و العکده^{۲۱} (۲۰۲۲) به پژوهشی تحت عنوان «تأثیر ریسک نقدینگی بر عملکرد بانک ها: شواهدی از اردن» پرداختند و دریافته اند که تأثیر ریسک نقدینگی بر عملکرد مالی اندازه گیری شده با بازده دارایی های بانک های تجاری، و تأثیری برای هر یک از (نسبت نقدینگی جاری) وجود دارد. نسبت سرمایه در گردش خالص، وجه نقد و سرمایه گذاری به کل سپرده ها بر عملکرد مالی اندازه گیری شده با بازده دارایی های تجاری ارتباط دارد. همچنین مشخص شد که اندازه بانک به اصلاح اثر ریسک نقدینگی بر عملکرد مالی اندازه گیری شده با بازده دارایی های بانک های تجاری کمک می کند. سیف الیوسفی^{۲۲} و همکاران (۲۰۲۰) به پژوهشی تحت عنوان «تأثیر رقابت بانکی و تمرکز بر رفتار و ثبات ریسک پذیری بانک: شواهدی از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس» پرداختند و

¹⁹ Gavalas & Syriopoulos

²⁰ Wahinya & Ondiba

²¹ AL-Ardah & Al-Okdeh

²² Saif-Alyousfi

دریافتند که در طول بحران سال ۲۰۰۸، رقابت بانکی پایین‌تر، ثبات بانک‌های شورای همکاری خلیج فارس را حفظ می‌کند. همچنین سطح رقابت کمتر و تمرکز کمتر در بازار بانکی، رفتار ریسک‌پذیری بانک‌های با سرمایه کم، نقدینگی پایین و بانک‌های کوچک را افزایش می‌دهد که به شکنندگی در سیستم بانکی می‌افزاید و کشورهایی با سخت‌گیری سرمایه بیشتر، قدرت نظارتی بیشتر، انضباط بازار بیشتر و نظارت خصوصی، با طرح‌های صریح بیمه سپرده، حمایت بالاتر از سهامداران و کارایی قانونی بالاتر ریسک‌پذیری بانک‌ها را کاهش داده و ثبات آنها را افزایش می‌دهند. همچنین محدودیت‌های نظارتی بیشتر و حمایت بالاتر از اعتباردهندگان، ثبات بانک‌ها را کاهش می‌دهد و ریسک را در کشورهای مربوطه افزایش می‌دهد. ویوز^{۲۳} (۲۰۱۹) به پژوهشی تحت عنوان «رقابت و ثبات در بانکداری مدرن: دیدگاه پس از بحران» پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که با افزایش رقابت‌پذیری، ثبات بانک‌ها نیز افزایش پیدا می‌کند. فان^{۲۴} و همکاران (۲۰۱۹) به پژوهشی تحت عنوان «رقابت، کارایی و ثبات: مطالعه تجربی بانک‌های تجاری شرق آسیا» پرداختند و به این نتیجه رسیدند که افزایش رقابت ممکن است منجر به کاهش ثبات شود. ریسک اعتباری، اندازه بانک و تمرکز بازار ممکن است بر ثبات بانک تأثیر مثبت بگذارد. در مقابل، بانک‌هایی با ریسک نقدینگی و تنوع درآمدی بالاتر ممکن است ثبات کمتری داشته باشند. ثبات بخش بانکی تحت تأثیر منفی بحران مالی جهانی قرار گرفته است. بانک‌های موجود در بورس ممکن است نسبت به سایر بانک‌های غیر بورسی خود از ثبات کمتری برخوردار باشند.

گودرزی و همکاران (۱۴۰۱) به پژوهشی تحت عنوان «تأثیرپذیری ثبات بانکی از ریسک‌های نقدینگی و اعتباری در بانک‌های ایران؛ رویکرد رگرسیون انتقال ملایم پانلی» پرداختند و دریافتند که ریسک نقدینگی و اعتباری به طور معنا-داری ابتدا باعث افزایش ثبات بانکی و سپس با گذشت از رژیم اول و ورود به رژیم دوم باعث کاهش ثبات بانکی شده-اند، اما در مجموع اثرات این دو ریسک بر ثبات بانکی کاهنده و معنادار است. محبویی (۱۴۰۰) به پژوهشی تحت عنوان «اثرگذاری شاخص کفایت سرمایه و ریسک‌های بانکی بر شاخص ثبات و عملکرد مالی در بانک پارسیان با تأکید بر ریسک اعتباری و نقدینگی» پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که کفایت سرمایه، ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر ثبات بانک تأثیر معناداری دارند و همچنین کفایت سرمایه، ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر عملکرد مالی بانک نیز تأثیر معناداری دارند. مؤمنی و موسیوند (۱۳۹۸) به پژوهشی تحت عنوان «رابطه ریسک اعتباری و ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار» پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد که ریسک اعتباری تأثیر معنادار و معکوسی بر ثبات بانک‌ها دارد و پایداری مالی نیز تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات بانکی را تعدیل می‌کند. رادفر و همکاران (۱۳۹۸) به پژوهشی تحت عنوان «تأثیر هم‌زمان ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» پرداختند و دریافتند که ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری تأثیر معنادار و معکوسی بر ثبات بانکی دارند ولی اندازه بانک و نسبت سرمایه تأثیر معنادار و مستقیمی بر ثبات بانکی دارند.

²³ Vives

²⁴ Phan

۳. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به پیشینه‌های پژوهش در داخل کشور، لذا به نظر می‌رسد که تأثیر رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها و رقابت در بازار بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در پژوهشی مورد بررسی قرار نگرفته است لذا فرضیه پژوهش به صورت زیر تدوین می‌گردد:

فرضیه (۱) ریسک‌پذیری بانک‌ها بر ثبات بانک‌ها تأثیر معکوس و معناداری دارد.

فرضیه (۲) رقابت در بازار بر ثبات بانک‌ها تأثیر مستقیم و معناداری دارد.

۴. روش پژوهش

۴-۱. روش‌شناسی پژوهش

(۱) روش پژوهش از نظر ماهیت و محتوایی: این پژوهش از این رو که در پی یافتن رابطه معنی‌داری بین متغیرهای پژوهش می‌باشد و همین‌طور به دلیل اینکه به مطالعه حدود تغییرات متغیر وابسته، با توجه به حدود تغییرات متغیرهای مستقل، می‌پردازد، در زمره پژوهش‌های توصیفی-همبستگی قرار می‌گیرد. بنابراین روش پژوهش از نظر ماهیت و محتوایی، یک پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد که برای کشف همبستگی بین متغیرها به روش پس-رویدادی عمل می‌کند.

(۲) روش پژوهش از نظر هدف: پژوهش حاضر از لحاظ نوع کار تحقیقاتی و از نظر هدف، یک پژوهش کاربردی می‌باشد که از اطلاعات واقعی و روش‌های مختلف آماری برای رد یا عدم رد فرضیه استفاده می‌گردد، و در حوزه نظریه‌های اثباتی قرار می‌گیرد.

(۳) روش پژوهش از نظر روش انجام پژوهش: انجام این پژوهش در چارچوب استدلال‌ات قیاسی-استقرایی می‌باشد، بدین معنی که مبانی نظری و پیشینه پژوهش از راه مطالعات کتابخانه‌ای، مقالات و سایت‌های معتبر در قالب قیاسی و گردآوری اطلاعات برای تأیید یا رد فرضیه در قالب استقرایی می‌باشد.

۴-۲. ابزار گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات مربوط به داده‌های پژوهش به صورت مطالعات کتابخانه‌ای و آرشیوی می‌باشد و برای جمع-آوری اطلاعات در این راستا از سایت رسمی سامانه اطلاع‌رسانی ناشران (کدال) و نرم‌افزار ره آورد نوین استفاده می‌شود.

۴-۳. جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش شامل بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. و نمونه آماری نیز به صورت حذفی سیستماتیک (غربالگری) انتخاب گردید و ۱۵ بانک در ۹ سال مالی (۱۳۵ سال-بانک) مورد بررسی قرار گرفتند.

۴-۴. مدل‌های پژوهش

برای بررسی فرضیه اول پژوهش از مدل رگرسیونی (۱) استفاده می‌شود:

$$BSTAB_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 FRISK_{it} + \alpha_2 SIZE_{it} + \alpha_3 GDP\ GROW_{it} + \alpha_4 CAPITAL_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

BSTAB: ثبات بانک i در سال t ; FRISK: ریسک‌پذیری بانک i در سال t ; SIZE: اندازه بانک i در سال t ; GDPGROW: رشد تولید ناخالص داخلی سال t ; CAPITAL: سرمایه‌ی بانک i در سال t .

برای بررسی فرضیه دوم پژوهش از مدل رگرسیونی (۲) استفاده می‌شود:

$$BSTAB_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 HHI_{it} + \alpha_2 SIZE_{it} + \alpha_3 GDP\ GROW_{it} + \alpha_4 CAPITAL_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

BSTAB: ثبات بانک i در سال t ; HHI: رقابت در بازار بانک i در سال t ; SIZE: اندازه بانک i در سال t ; GDPGROW: رشد تولید ناخالص داخلی سال t ; CAPITAL: سرمایه‌ی بانک i در سال t .

۴-۵. تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

جدول ۱- تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

ردیف	نام متغیر	نماد متغیر	نحوه محاسبه متغیر
نوع متغیر: وابسته			
۱	ثبات بانک	BSTAB	$BSTAB_{it} = \frac{ROA_{it} + \left(\frac{E_{it}}{TA_{it}}\right)}{\sigma ROA_{it}}$ <p style="text-align: center;">BSTAB = ثبات بانک</p> <p>ROA = بازده کل دارایی‌ها (دارایی‌ها کل بازده = $\frac{\text{سود خالص}}{\text{کل دارایی‌ها}}$)</p> <p>$\sigma ROA$ = انحراف معیار دو سال بازده کل دارایی‌ها</p> <p>E = حقوق صاحبان سهام</p> <p>TA = کل دارایی‌های بانک</p>
نوع متغیر: مستقل			
۲	رقابت در بازار	HHI	<p>برای محاسبه‌ی رقابت در بازار محصول از شاخص هیرفندال - هیرشمن استفاده می‌شود:</p> $HHI = \sum_{i=1}^K S_i^2$ <p>K = تعداد بنگاه‌های کل شرکت‌های بازار</p> <p>S_i = سهم بازار شرکت که از فرمول زیر به دست می‌آید:</p> $S_i = X_j / \sum_{l=1}^n X_l$ <p>X_i = فروش شرکت و I = نوع صنعت</p>
۳	ریسک‌پذیری بانک	FRISK	$BSTAB_{it} = \left[\frac{\frac{DEP_{it}}{TA_{it}} - \frac{E_{it}}{TA_{it}}}{\sigma \frac{DEP_{it}}{TA_{it}}} \right]$ <p style="text-align: center;">FRISK = ریسک‌پذیری بانک</p>

			DEP = سپرده بانک
			E = حقوق صاحبان سهام
			TA = کل دارایی های بانک
نوع متغیرها: کنترلی			
۴	اندازه شرکت	SIZE	لگاریتم طبیعی کل دارایی های بانک
۵	رشد تولید ناخالص داخلی	GDP GROW	$\frac{\text{تولید ناخالص داخلی امسال} - \text{تولید ناخالص داخلی سال قبل}}{\text{تولید ناخالص داخلی سال قبل}}$ تولید ناخالص داخلی سالانه توسط بانک مرکزی اعلام می شود
۶	اندازه سرمایه	CAPITAL	لگاریتم طبیعی کل سرمایه بانک

واهینیا و اوندیبا (۲۰۲۳)

۵. یافته های پژوهش

۵-۱. آمار توصیفی

در این قسمت، شاخص های مرکزی، پراکندگی و نحوه توزیع متغیرهای پژوهش ارائه می گردد:

جدول ۲- شاخص های مرکزی، پراکندگی و نحوه توزیع متغیرهای پژوهش

نحوه توزیع	شاخص پراکندگی	شاخص های مرکزی	نام متغیر	شاخص های مرکزی			
				میانگین	میانه	بیشینه	کمینه
چولگی	انحراف- معیار	کمیته	BSTAB	۰/۲۲	۰/۱۴	۱/۲۶	-۰/۱۶
کشیده		میانگین	HHI	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۵	۰/۰۰۰۰
چولگی		میانگین	FRISK	۰/۱۹	۰/۰۹	۰/۹۹	۰/۰۰۰۴
کشیده		میانگین	SIZE	۱۹/۸۲	۱۹/۸۱	۲۲/۷۴	۱۵/۷۴
چولگی		میانگین	GDP GROW	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۴۳	۰/۱۳
کشیده		میانگین	CAPITAL	۱۶/۴۵	۱۶/۲۵	۲۰/۳۰	۱۳/۱۲

منبع: یافته های پژوهشگر

شاخص های مرکزی بیان شده، میانگین، میانه، حداکثر و حداقل می باشند که از بین آنها؛ میانگین مهم ترین محسوب می-شود. میانگین شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده ها است و متوسط داده ها را نشان می دهد. میانگین رقابت در بازار برابر ۰/۰۰۸ است که نشان می دهد بازار در انحصار کامل نیست. میانگین ثبات بانک ۰/۲۲ است که نشان می دهد

بانک‌ها ثبات متوسطی دارند. میانگین ریسک‌پذیری بانک‌ها برابر ۰/۱۹ است که نشان می‌دهد بیشتر بانک‌های نمونه ریسک‌پذیری متوسط رو به پایینی دارند.

۲-۵. آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول ۳- آزمون فرضیه اول پژوهش

۰/۰۲۴۸	سطح معناداری آماره F لیمر		۱/۹۸	مقدار آماره F لیمر	
۰/۰۲۹۶	سطح معناداری آماره هاسمن		۱۰/۷۴	مقدار آماره هاسمن	
۰/۲۹	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۳۹	ضریب تعیین	
۰/۰۰۰۰	سطح معناداری آماره F		۴/۱۶	مقدار آماره F	
۱/۸۳			آماره دوربین واتسون		
VIF	سطح معناداری آماره t	آماره t استیودنت	خطا	ضریب	متغیرها
-	۰/۷۷۳۳	-۰/۲۸	۰/۳۷	-۰/۱۰	C
۱/۱۲	۰/۴۲۷۹	-۰/۷۹	۰/۰۵	-۰/۰۴	FRISK
۲/۹۸	۰/۰۹۵۷	۱/۶۷	۰/۰۲	۰/۰۴	SIZE
۱/۱۷	۰/۴۷۹۰	۰/۷۱	۰/۱۳	۰/۰۹	GDP GROW
۲/۹۳	۰/۲۴۴۲	-۱/۱۷	۰/۰۲	-۰/۰۳	CAPITAL

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به نتایج جدول فوق، می‌توان بیان داشت که نوع داده‌های پژوهش در این مدل رگرسیونی تابلویی است زیرا سطح معناداری آماره اف لیمر کمتر از ۰/۰۵ است و از روش اثرات ثابت استفاده شده است چون سطح معناداری آماره آزمون هاسمن از ۰/۰۵ کمتر است؛ همچنین نتایج حاکی از آن است که در این مدل رگرسیونی خودهمبستگی وجود ندارد زیرا مقدار آماره دوربین واتسون بیش از ۱/۵ و کمتر از ۲/۵ است؛ همچنین نتایج گویای آن است که برازش مدل مناسب است زیرا سطح معناداری آماره F از ۰/۰۵ کمتر است و در این مدل رگرسیونی ۲۹٪ از تغییرات ثبات بانک توسط اندازه بانک، سرمایه بانک، رشد تولید ناخالص داخلی و ریسک‌پذیری بانک تبیین می‌شود.

با توجه به جدول فوق، ضریب متغیر مستقل مدل (ریسک‌پذیری بانک) منفی است که نشان می‌دهد تأثیر ریسک‌پذیری بانک‌ها بر ثبات بانک‌ها معکوس است؛ سطح معناداری آماره t استیودنت مربوط به متغیر مستقل مدل (ریسک‌پذیری بانک) ۰/۴۲ است و به دلیل اینکه این مقدار بیش از ۰/۰۵ است لذا با سطح ۰/۹۵ اطمینان می‌توان بیان نمود که ریسک-پذیری بانک‌ها بر ثبات بانک‌ها تأثیر معکوس دارد ولی این اثرگذاری از لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد و فرضیه اول مورد تأیید نمی‌باشد. همچنین؛ احتمال آماره t استیودنت برای اندازه بانک کمتر از ۰/۱ می‌باشد لذا در سطح اطمینان

۹۰٪ می‌توان گفت اندازه بانک بر ثبات بانک تأثیر معنادار دارد، در حالیکه احتمال آماره t استیودنت برای رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بر ثبات بانک تأثیر معناداری ندارد.

مقدار آماره‌ی عامل تورم واریانس جدول فوق بیانگر آن است که در بین تمامی متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش (ریسک‌پذیری بانک، اندازه بانک، رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بانک) هم‌خطی وجود ندارد زیرا مقدار آماره عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ است.

جدول ۴-آزمون فرضیه دوم پژوهش

۰/۰۲۴۱	سطح معناداری آماره F لیمر		۱/۹۹	مقدار آماره F لیمر	
۰/۰۲۸۵	سطح معناداری آماره هاسمن		۱۰/۸۳	مقدار آماره هاسمن	
۰/۳۸	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۴۶	ضریب تعیین	
۰/۰۰۰۰	سطح معناداری آماره F		۵/۶۰	مقدار آماره F	
۱/۹۲			آماره دوربین واتسون		
VIF	سطح معناداری آماره t	آماره t استیودنت	خطا	ضریب	متغیرها
-	۰/۳۲۹۷	-۰/۹۷	۰/۳۳	-۰/۳۳	C
۱/۳۳	۰/۰۰۱۲	۳/۳۲	۰/۸۹	۲/۹۷	HHI
۳/۲۴	۰/۰۶۴۲	۱/۸۶	۰/۰۲	۰/۰۴	SIZE
۱/۰۸	۰/۳۲۹۰	۰/۹۸	۰/۱۲	۰/۱۱	GDP GROW
۲/۹۲	۰/۳۶۵۵	-۰/۹۰	۰/۰۲	-۰/۰۲	CAPITAL

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به نتایج جدول فوق، می‌توان بیان داشت که نوع داده‌های پژوهش در این مدل رگرسیونی تابلویی است زیرا سطح معناداری آماره اف لیمر کمتر از ۰/۰۵ است و از روش اثرات ثابت استفاده شده است چون سطح معناداری آماره آزمون هاسمن از ۰/۰۵ کمتر است؛ همچنین نتایج حاکی از آن است که در این مدل رگرسیونی خودهمبستگی وجود ندارد زیرا مقدار آماره دوربین واتسون بیش از ۱/۵ و کمتر از ۲/۵ است؛ همچنین نتایج گویای آن است که برآزش مدل مناسب است زیرا سطح معناداری آماره F از ۰/۰۵ کمتر است و در این مدل رگرسیونی ۳۸٪ از تغییرات ثبات بانک توسط اندازه بانک، سرمایه بانک، رشد تولید ناخالص داخلی و ریسک‌پذیری بانک تبیین می‌شود.

با توجه به جدول فوق، ضریب متغیر مستقل مدل (رقابت در بازار) مثبت است که نشان می‌دهد تأثیر رقابت در بازار بر ثبات بانک‌ها مستقیم است؛ سطح معناداری آماره‌ی t استیودنت مربوط به متغیر مستقل مدل (رقابت در بازار) ۰/۰۰ است

و به دلیل اینکه این مقدار کمتر با ۰/۰۱ است لذا با سطح ۰/۹۹ اطمینان می‌توان بیان نمود که رقابت در بازار بر ثبات بانک‌ها تأثیر مستقیم دارد و این اثرگذاری از لحاظ آماری معنادار می‌باشد و فرضیه‌ی دوم مورد تأیید می‌باشد. همچنین؛ احتمال آماره t استیودنت برای اندازه بانک کمتر از ۰/۱ می‌باشد لذا در سطح اطمینان ۹۰٪ می‌توان گفت اندازه بانک بر ثبات بانک تأثیر معنادار دارد، در حالیکه احتمال آماره t استیودنت برای رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بر ثبات بانک تأثیر معناداری ندارد.

مقدار آماره‌ی عامل تورم واریانس جدول فوق بیانگر آن است که در بین تمامی متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش (ریسک‌پذیری بانک، اندازه بانک، رشد تولید ناخالص داخلی و سرمایه بانک) هم‌خطی وجود ندارد زیرا مقدار آماره عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

۶-۱. نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از آن است که ارتباط بین ریسک‌پذیری بانک‌ها با ثبات آنها معنادار نیست و این بدان معناست که با افزایش ریسک‌پذیری بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ثبات آنها تغییری پیدا نمی‌کند، که این نتیجه با نتایج پژوهش سیف‌الیوسفی و همکاران (۲۰۲۰) هم‌راستا نمی‌باشد. همچنین سایر نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رقابت در بازار بر ثبات بانک‌ها تأثیر معنادار و مستقیمی دارد و این بدان معناست که با افزایش رقابت در بین شبکه بانکی کشور، ثبات بانک‌ها بیشتر می‌شود و این نتیجه با نتایج پژوهش‌های واهینیا و اوندیا (۲۰۲۳)، سیف‌الیوسفی و همکاران (۲۰۲۰)، ویوز (۲۰۱۹) و فان (۲۰۱۹) هم‌راستا می‌باشد.

۶-۲. پیشنهادهای پژوهش

با توجه به اینکه سیستم بانکی و مالی ایران با وجود اسلامی بودن، باز هم دچار ثبات کم مالی است. به نظر می‌رسد این امر تا حد بسیاری به دلیل سیاست‌های ارزی و پولی اتخاذ شده، یا به طور کلی به دلیل اوضاع بخش پولی و بانکی کشور است که باعث شکل‌گیری و تحقق انتظار تنزل ارزش پول شده است. با وجود این، افزایش نسبت وام به دارایی و رعایت نشدن استانداردهای مالی بین‌المللی در این باره، بخش بانکی در ایران را کم ثبات کرده است. شاید به نظر آید که عوامل دیگری مانند اجرا نشدن کامل و دقیق همه عقود اسلامی، از دیگر عوامل کاهنده ثبات مالی بخش بانکی باشد، اما این خود می‌تواند مورد توجه سیاستگذاران باشد. همچنین کنترل و انضباط بیشتر در اعطای وام و تسهیلات مالی و نیز رعایت کردن مواردی چون اعتماد به بازپرداخت وام‌های اعطا شده، رعایت کردن استانداردها و مقررات مالی وضع شده از سوی نهادهای مالی بین‌المللی، برای افزایش ثبات سیستم بانکداری اسلامی کشور ضرورت دارد. همچنین اتخاذ سیاست‌های پولی و ارزی برای تنزل نیافتن ارزش پول ملی و نیز افزایش رشد اقتصادی می‌توانند، بر درجه ثبات مالی سیستم بانکی ایران بیفزایند.

۶-۳. پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

پیشنهاد می‌گردد تأثیر ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بانک‌ها بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گیرد.

پیشنهاد می‌گردد تأثیر رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها و رقابت در بازار بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از شاخص لرنر تعدیل یافته (شاخص اندازه‌گیری رقابت در بازار) مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

جعفری، وحید و پاک‌مرام، عسگر، ۱۳۹۶، مروری بر مفهوم ساختار رقابتی بازار محصول، کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت و اقتصاد با رویکرد پویایی اقتصاد ملی، ایران، ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر.

خدایی وله زاقرد، محمد و قلمی باویل علیایی، سمیرا، ۱۳۹۲، بررسی عوامل کلیدی موثر بر ریسک نکول بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بورس اوراق بهادار، دوره ۶، شماره ۲۱: ۹۳-۱۱۳.

خلیلی عراقی، منصور؛ ابریشمی، حمید؛ فرزین وش، اسداله و گوهری، فرشید، ۱۳۹۸، بررسی ریسک نقدینگی بانک‌های خصوصی ایران، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، سال ۱۴، شماره ۴: ۷۹-۵۵.

رادفر، هادی؛ شاهچرا، مهشید و صبوری، بهناز، ۱۳۹۸، تأثیر هم‌زمان ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بر ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال هفتم، شماره ۲۷: ۱۹۱-۲۱۴.

گودرزی فراهانی، یزدان؛ عادل، امیدعلی و احمدی، مریم، ۱۴۰۱، تأثیرپذیری ثبات بانکی از ریسک‌های نقدینگی و اعتباری در بانک‌های ایران؛ رویکرد رگرسیون انتقال ملایم پانلی، فصلنامه راهبرد مدیریت مالی، سال ۱۰، شماره ۳۹: ۷۴-۵۵.

محبوبی، کیوان، ۱۴۰۰، اثر گذاری شاخص کیفیت سرمایه و ریسک‌های بانکی بر شاخص ثبات و عملکرد مالی در بانک پارسیان با تأکید بر ریسک اعتباری و نقدینگی، اولین کنفرانس بین‌المللی مهندسی صنایع، مدیریت، اقتصاد و حسابداری، ایران.

محقق‌نیا، محمدجواد؛ دهقان دهنوی، محمدعلی و بائی، محیا، ۱۳۹۸، تأثیر عوامل درونی و بیرونی صنعت بانکداری بر ریسک اعتباری بانک‌ها در ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۳، شماره ۴۶: ۱۲۷-۱۴۴.

مؤمنی، علیرضا و موسیوند، رضا، ۱۳۹۸، رابطه ریسک اعتباری و ثبات بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم مدیریت و حسابداری، ایران.

Abel, S., Le Roux, P. and Mutandwa, L. 2018. Competition and bank stability. *International Journal of Economics and Financial Issues*, Vol. 8 (3),: 86-94.

Akande, J.O. and Kwenda, F. 2017. Competitive condition of sub-Saharan Africa commercial banks, *Studia Universitatis Bstaves-Bolyai Oeconomica*, Vol. 62 (2),: 55-76.

Al-Ardah. M, and Al-Okdeh. S. K., 2020. The Effect of Liquidity Risk on the Performance of Banks: Evidence from Jordan. *Quarterly Publication*. Vol. 8 (2),: 217-226.

Alimov. A., 2011. Product Market Competition, Corporate Governance and Corporate Cash Policy. *Asian Finance Association 2011 International Conference*. Electronic Copy Available.

Amidu, M. and Wolfe, S. 2013. Does bank competition and diversification lead to greater stability? *Review of Development Finance*, Vol. 3,: 152-166.

Bahri, F. and Hamza, T. 2020. The impact of market power on bank risk-taking: an empirical Investigation. *Journal of the Knowledge Economy*, Vol. 11 (3),: 1198-1233.

Beck, T., Demirgüç-kunt, A. and Levine, R. 2014. Bank concentration, competition, and crises : first results. *Journal of Banking and Finance*, January, 2006.

- Chen. W. D, Chen. Y, and Huang. S. C., 2021. Liquidity Risk and Bank Performance During Financial Crises, *Journal of Financial Stability*. Vol. 56. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2021.100906>
- Gavalas. D, and Syriopoulos. T., 2014. Bank Credit Risk Management and Rating Migration Analysis on the Business Cycle. *International Journal of Financial Studies*. Vol. 2(1),: 122–143.
- Kabir, M.N. and Worthington, A.C. 2017. The ‘competition–stability/fragility’ nexus: a comparative analysis of Islamic and conventional banks. *International Review of Financial Analysis*, Vol. 50,: 111-128.
- Perera, W. and Ajward, R. 2018. Fair value accounting practices and efficiency of banks : a theoretical fair value accounting practices and efficiency of banks: a theoretical perspective. *Accounting and Finance Research*.
- Phan, H.T., Anwar, S., Alexander, W.R.J. and Phan, H.T.M. 2019. Competition, efficiency and stability: an empirical study of East Asian commercial banks. *North American Journal of Economics and Finance*, Vol. 50.
- Saif-Alyousfi, A.Y.H., Saha, A. and Md-Rus, R. 2020. The impact of bank competition and concentration on bank risk-taking behavior and stability: evidence from GCC countries. *North American Journal of Economics and Finance*, Vol. 51,: 1-50.
- Tan, Y., Lau, M.C.K. and Gozgor, G. 2017. Competition and profitability: impacts on stability in Chinese banking. *International Journal of the Economics of Business*, Vol. 28 (2),: 197-220.
- Vives, X. 2019. Competition and stability in modern banking: a post-crisis perspective. *International Journal of Industrial Organization*. Vol. 64,: 55-69.
- Wahinya. P. W, and Ondiba. R. O., 2023. Competition, risk-taking behavior and stability of commercial banks: evidence from Kenya. *African Journal of Economic and Management Studies*,: 11-15.

The Effect of Banks' Risk-Taking Behavior and Competition in the Market on the Stability of Banks Admitted to the Tehran Stock Exchange

Sajjad Bahri *¹

Mitra Pourmohammadian *²

Abstract

The aim of this study; Investigating the effect of banks' risk-taking behavior and competition in the market on the stability of banks admitted to the Tehran Stock Exchange. To achieve this goal, the HH index was used to calculate market competition. The statistical sample includes 15 banks (135 years-banks) admitted to the Tehran Stock Exchange during the years 2014 to 2022. Hypotheses testing were performed using linear regression and using Eviuse software. The results of the research showed that the risk-taking of banks has no significant effect on the stability of banks, but competition in the market has a direct and significant effect on the stability of banks.

Keywords

Banks' Risk-Taking, Market competition, Stability of Banks

